देवस्य गउडवहो (गौडवधम्)।

आख्यानग्रन्थाः ।

(१) दण्डिनो दशकुमारचरितम् । (२) सुबन्धोर्वासवदत्ता । (३-४) बाणभट्टस्य हर्षचरित-कादम्बर्यौ । (५) विष्णुशर्मणः पञ्चतन्त्रम् । (६) नारायणस्य हितोपदेशः ।

चम्पूग्रन्थाः ।

(१) यमुना-त्रिविक्रमस्य दमयन्तीकथा । (२) भोजदेवस्य रामायणचम्पूः । (३) अनन्तस्य भारतचम्पूः ।

नाटकग्रन्थाः ।

(१-३) कालिदासस्य अभिज्ञानशाकुन्तल-विक्रमोर्वशीय-मालविकाग्निमित्राणि । (४-६) श्रीहर्षस्य रत्नावली-प्रियदर्शिका-नागानन्दानि । (७-९) भवभूतेर्महावीरचरित-मालतीमाधवोत्तररामचरितानि । (१०-१२) राजशेखरस्य बालरामायण-विद्धशालभञ्जिका-कर्पूरमञ्जर्यः । (१३) भट्टनारायणस्य वेणीसंहारम् । (१४) मुरारेरनर्घराघवम् । (१५) विशाखदत्तस्य मुद्राराक्षसम् । (१६) श्रीकृष्णमिश्रस्य प्रबोधचन्द्रोदयम् ।

एतेष्वनेकान्काव्यसाहित्यग्रन्थान्काव्यमालानुषङ्गादुद्धरद्भिरस्मत्तातपादानां सुहृद्भिर्महामहोपाध्यायश्रीदुर्गाप्रसादपण्डितरत्नैः काव्यसंसारः साधूपकृत इति ॥

५। साहित्यदर्पणस्य च किमितिवृत्तम्? अयं दर्पणो यावदुपयुक्तकाव्यशिक्षाधायकत्वात् साहित्यशास्त्रमिति व्यपदिश्यताम् । यदयं न सरस्वतीकण्ठाभरणवद् अनतिप्रयोजनीयविषयविस्तीर्णो नवीनविचारविकलश्च; न काव्यप्रदीपवद् रूपकप्रकरणरहितोऽतिस्थगितप्रमेयश्च; न साहित्यसारवद् विषयसंकलनैकतात्पर्यो दुरूहरचनश्च । एकदेशीयैः सह तु तुलनावकाश एवास्य नास्ति । सोऽयं कारिकावृत्त्युदाहृतिभिस्त्रिधा विभज्यते । तत्र कारिका वृत्तयश्च स्वकीया एव, उदाहृतयस्तु क्वचिदेव स्वकीयाः । प्रमेयाणामुपपादनशैली प्रायेण सर्वत्र प्राञ्जलैव, यत्र क्वापि

महाराजाधिराजविक्रमादित्येनाश्वस्तः कालिदासमहाशयः सेतुबन्धं चिकीर्षुः' इत्यनेन कालिदासस्यैव सेतुबन्धकर्तृत्वं व्यलिखत् । तत्र तादृशसंबन्धदर्शने मूलं मृग्यम् । विक्रमकालिदासयोः संबन्धकस्तु न विरुध्यते तयोरनेकत्वात् । वाकाटकवंशे गृहीतजन्मनोः खिस्ताब्दस्य चतुर्थ-पञ्चमशतकयोर्वर्तमानयोः प्रवरसेनभूभुजोः सेतुबन्धकर्तृत्वं तु दण्डिनः स्थितिकालासन्ने पतति । यतो दण्डी काव्यादर्शे सेतुबन्धं स्मरतीति दिक्.

१. गौडवधे का(क)न्यकुब्जाधिपतेर्यशोवर्मणो महिमा आश्चर्यकर्या भङ्ग्या वाक्पतिराजेनावर्णि. अत्र १२०९ गाथाः । रामाभ्युदयादिनाटकरचयिता अयमेव यशोवर्मा कालगत्या कश्मीराधिपतिना ललितादित्येन पराजितः । 'कविर्वाक्पतिराजश्रीभवभूत्यादिसेवितः । जितो ययौ यशोवर्मा तद्गुणस्तुतिवन्दिताम् ॥' इति राजतरङ्गिणी (४।१४४) । अस्य समयः खिस्ताब्दीयसप्तमशतकोत्तरार्धम्.